

Història de la Literatura Catalana en el sentit de revisar, fer descobertes, buscar noves aportacions i fer una actualització dels materials existents. Publicat gairebé un any i mig després del primer volum, aquest segon volum té com a objectiu presentar un món literari que s'ha expandit mitjançant les traduccions realitzades i els principals noms literaris de l'època.

Luciano José Vianna
Universidade de Pernambuco / campus Petrolina
luciano.jose.vianna@gmail.com
orcid.org/0000-0001-7355-7609

Lola Badia (dir.), *Història de la Literatura Catalana*, III: *Literatura Medieval (III). Segle XV*, Barcelona: Enciclopèdia Catalana / Editorial Barcino / Ajuntament de Barcelona, 2015, 494 pp, ISBN: 978-84-412-2406-3.

Després de l'èxit amb els dos primers volums de la col·lecció *Història de la Literatura Catalana*, l'any del 2015 fou publicat el tercer volum de la col·lecció *Història de la Literatura Catalana. Volum III. Literatura Medieval (III). Segle XV*, el qual presenta el tancament de la proposta de renovació dels estudis sobre la literatura catalana medieval. Tal i com els dos primers volums, es tracta d'una publicació originada d'una tasca de col·laboració entre diversos autors i autores sota la direcció de Lola Badia. Diferentment dels dos anteriors, aquest volum se centra en el segle XV, "considerat una època de continuïtat" (p. 172) per a la historiografia catalana, presentant nou capítols (del catorzè fins el vint-i-dosè) en els quals trobem estudis sobre personatges com ara Joanot Martorell, Jaume Domènec, Pere Tomic, Gabriel Turell, Joan Roís de Corella, Jaume Roig i Felip de Malla, a més dels temes que hi són tractats, com ara les relacions entre cavalleria i literatura, la prosa històrica i sentimental al segle XV, la prosa religiosa i les manifestacions teatrals profanes i sacres, i, per acabar, les obres, algunes de les quals són molt conegudes pel públic com ara *Curial e Güelfa*, *Tirant lo Blanc* i *l'Espill*. Continuant amb la mateixa proposta dels volums anteriors, aquest volum presenta estudis que han realitzat una confluència entre aspectes literaris i contextuals. A més, el volum encara té un recull bibliogràfic bàsic al final de cada capítol, un capítol escrit per l'organitzadora dels tres primers volums, Lola Badia (p. 437-444) —com una mena de tancament dels volums sobre la literatura a l'edat mitjana—, una breu biografia dels autors que han publicat en els tres primers volums (p. 445-451), una nota sobre els criteris de citació de textos

antics (p. 452), una llista d'abreviacions i sigles (p. 453-454), un recull, al final del volum, de la bibliografia esmentada (p. 455-456) i un índex d'autors i obres (p. 487-494).

El volum està dividit en nou capítols que segueixen la numeració dels anteriors. El capítol catorzè, anomenat "Cavalleria i literatura" (p. 15-54), es dedica a comentar sobre el context social de la cavalleria, com ara el seu aspecte professional, els ordes de cavalleria i militars, la cavalleria esportiva i l'aspecte del cavaller del segle XV. A més, dos altres aspectes mereixen l'atenció del lector, els quals es refereixen a obres tornades cap a la temàtica de la cavalleria. El primer, fa referència a Joanot Martorell, autor que, mitjançant els seus aspectes biogràfics, es pot aclarir i representar el que fou "la cavalleria a la Corona d'Aragó i a l'Europa del segle XV" (p. 30), a més de presentar el context en el qual fou escrit *Tirant lo Blanc* (p. 33-34). El segon, la *Història de Jacob Xalabín*, presenta la singularitat d'aquesta obra, "un text aïllat, únic per les seves característiques" (p. 39), sobretot pel que fa a la combinació de "personatges gairebé tots turcs i documentats, amb episodis de ficció" (p. 39). Encara hi ha altres aspectes més específics d'aquesta obra que són comentats al volum, com ara qüestions sobre la batalla de Kosovo, la datació i llengua i estil.

El capítol quinze és dedicat a l'obra *Curial i Güelfa* (p. 55-106). L'anàlisi que es fa sobre aquesta obra és minuciosa, ja que comenta sobre temes com ara l'amor i la moral, la geografia, la llengua i l'estil del text. Per exemple, pel que fa a la data de composició, hi ha un acord considerant els diversos estudis sobre l'obra que "només es pot conjecturar a partir d'estimacions que no contradiguin les dades paleogràfiques i les lingüístiques, que remetent a mitjan segle XV" (p. 75); o doncs quan comenta sobre l'onomàstica, quan analitza les raons dels noms presentats a la narrativa, els quals pertanyen a jocs de paraules (p. 76).

Tirant lo Blanc és el tema del capítol setzè (p. 107-161). De la mateixa forma que es veu al capítol anterior, la proposta és analitzar a fons l'obra, comentant temes com ara datació, testimonis i difusió, edicions incunables i traduccions, qüestions d'estructura, les relacions amb la ficció, amb la història i amb la realitat contemporània, els escenaris, l'onomàstica, la figura de l'heroi, l'amor, la llengua i l'estil. Així com a *Curial i Güelfa*, el tema de la cavalleria també hi surt, demostrant el món sobre aquest tema present a la narrativa, amb, per exemple, descripcions detallades de les cerimònies cavalleresques, formes de combat i festes (p. 137).

Una diversitat de fonts fan part del capítol disset, anomenat "La prosa històrica i sentimental al segle XV" (p. 163-210), el qual es divideix en tres parts: la

prosa històrica; historiadors del segle XV; i la ficció sentimental. Cal posar relleu en l'aspecte de la intencionalitat i els àmbits de producció i de recepció dels textos, en el context dels quals “es produeix una multiplicació de veus i de contextos des dels quals s'escriu la història” (p. 173), amb una manutenció de rutines del segle XIV, la manutenció de l'arxiu com a “dipòsit de la memòria dinàstica”, la continuïtat dels monestirs i convents com a llocs “productors d'història”, però també apareixen a l'escenari nous centres de producció, com ara el cercle “al voltant de la noblesa i de les oligarquies municipals” i la “difusió de llegendes sobre els orígens nobiliaris” (p. 174-175).

El capítol següent, el divuit, presenta la vida, formació i obres de Joan Roís de Corella (p. 211-250). Joan Roís de Corella ha tingut una presència a la cort de Carles de Viana, participant activament del seu cercle literari. Mestre en teologia, també va establir relacions amb els jurats de València (p. 212-213). Pel que fa a les seves obres, el capítol està dividit en quatre perspectives: vida i formació, poesia, proses clàssiques i cortesans i proses de tema religiós i traduccions. La diversitat de produccions de l'autor és al primer pla del capítol, dins de les quals podem trobar: poesies amoroses, religioses, proses mitològiques, narracions hagiogràfiques, visions al·legòriques i obres traduïdes.

Jaume Roig és el nom principal del capítol següent, el dinou (p. 251-304), en el qual l'obra presentada és l'*Espill*. Entre els diversos assumptes presentats, com ara la trama argumental, l'estructura, la tradició satírica i l'estil, crida l'atenció l'aspecte de l'obra com a mirall d'època. Per exemple, entre els diversos temes recuperats hi ha un sobre la precisió cronològica de la redacció i la proposta d'establiment geogràfic, el qual fa “descriure vives escenes de la realitat contemporània, que fan desfilar costums de la vida quotidiana i personatges secundaris que exerceixen els més diversos oficis”, el que fa que l'obra sigui “una mina d'informació sobre la societat del segle XV” (p. 285).

El capítol següent, “Escriptors a la València de la segona meitat del segle XV” (p. 305-355), presenta les diverses activitats literàries d'alguns autors realitzades a València en aquest context, com ara Bernat Fenollar, Joan Moreno, Jaume Gassull i Narcís Vinyoles, amb notes sobre tertúlies, poesia profana, poemes impresos, poesia religiosa, poesia de certamen i vides de sants en vers. Sobre aquest últim aspecte, el mateix es desenvolupa al volum com una activitat la qual va tenir un augment de la seva difusió relacionada a l'activitat de la Inquisició valenciana, és a dir, una “reacció d'autodefensa”, juntament amb el “gust profundament arrelat per les narracions religioses exemplars i l'afecció generalitzada a les pàgines contemplatives i devotes”, el qual va tenir una “influència de la *Llegenda àuria*, de Iacopo da Varazze (p. 351).

La prosa religiosa (p. 357-408) és el tema del capítol vint-i-u, en el qual són presents autors com ara Joan Pasqual, Pero Martines, Felip de Malla i Isabel de Villena, així com temes referents a l'hagiografia, teologia, ficció literària, poesia i cultura clàssica. En aquest capítol es destaca l'apartat dedicat a Isabel de Villena, la qual va tenir el seu llibre com el primer llibre a càrrec d'una dona que fou imprès a la Corona d'Aragó al final del segle XV i, a més, és considerada una personatge clau en els estudis sobre les dones medievals i també clau als estudis de la literatura catalana (p. 390). L'obra, *Vita Christi*, es destaca per presentar un "protagonisme femení dins la narració" (p. 402). En aquest sentit, hi ha fragments els quals subratllen la "vida quotidiana femenina", passatges en els quals les "dones són les beneficiàries dels miracles o de les paraules" de Jesucrist i "presenta el sexe femení sota una llum positiva", proporcionant als lectors de l'època, així doncs, una obra contrària a tota una literatura misògina fins aleshores (p. 402-403).

L'últim capítol és dedicat a la difusió del teatre a l'edat mitjana (p. 409-436), en el qual són tractats els més variats aspectes referents a aquest tema: l'espectacle, els gèneres d'herència clàssica, les fonts literàries de la teatralitat medieval, elements teatrals de *Tirant lo Blanc* —tornades cap a les manifestacions teatrals profanes—, drama litúrgic, els cicles de Pasqua i Nadal i la festa de Corpus Christi —referents a les manifestacions sacres.

Les 494 pàgines d'aquest volum s'acaben amb les paraules de Lola Badia a l'apartat "Literatura medieval: a propòsit de la nova *Història de la Literatura Catalana*", les quals són una mena de tancament dels tres primers volums de la col·lecció (p. 437-444). Es destaca el seu abordatge sobre la història de la literatura catalana, ressaltant les obres anteriors que han establert una síntesi sobre el tema, és a dir, les dues grans obres publicades per Jordi Rubió i Balaguer i Martí de Riquer. A més, s'ha de recalcar que l'anàlisi en aquestes pàgines donen una visió més àmplia dels estudis literaris medievals catalans, fent referència no només a les obres citades abans, sinó també pel que fa a la difusió dels estudis literaris medievals catalans a les universitats, revistes científiques i associacions. Tot plegat, foren vint-i-nou col·laboradors que mitjançant un esforç col·lectiu han proporcionat una renovació dels estudis literaris catalans medievals en l'elaboració d'aquesta obra, la qual "és un producte universitari marcat per les circumstàncies suara asseynyalades, que assumeix —sense posar-lo deliberadament en qüestió— el 'gènere' història de la literatura, heretat bàsicament de les obres de Rubió i de Riquer." (p. 439). S'ha de reconèixer i felicitar no només als organitzadors i col·laboradors de la col·lecció, sinó també a l'Enciclopèdia Catalana, a l'Editorial Barcino i l'Ajuntament de Barcelona, l'esforç que fou compondre i publicar aquests tres volums, els quals demarquen els anys de 2013-2015 com un context històric referent

a la renovació dels estudis literaris catalans medievals amb aquestes publicacions, les quals, segurament, són de presència obligatòria a les biblioteques dels investigadors, professors i interessats en els estudis literaris catalans medievals.

Luciano José Vianna
Universidade de Pernambuco / campus Petrolina
 luciano.jose.vianna@gmail.com
 orcid.org/0000-0001-7355-7609

Beda el Venerable, *Homilías sobre los evangelios*, ed. Agustín López Kindler, Madrid: Ciudad Nueva (Biblioteca Patrística, 102 y 103), 2016, 2 vols., 353 pp. y 349 pp., ISBN: 978-84-9715-348-5 (vol. 1) y 978-84-9715-353-9 (vol. 2).

Para los estudiosos de la historia de la historiografía y de la Alta Edad Media, la figura de Beda el Venerable (672/673-735) está absolutamente ligada a la *Historia ecclesiastica gentis Anglorum*, publicada en traducción castellana en el año 2003 de la mano de José Luis Moralejo (*Historia eclesiástica del pueblo de los anglos*, Madrid, Akal). No merece la pena insistir, pues, en la faceta de Beda como historiador del pueblo de los anglos, su contribución al estudio de la difusión y expansión del cristianismo en tierras anglosajonas o sus aportaciones en el tema de la datación y cronología. De hecho, si se repasa la extensa obra de Beda, las contribuciones en el ámbito de la historia son tan sólo dos, la *Historia ecclesiastica gentis Anglorum* antes citada y una *Historia sanctorum abbatum monasteriorum in Wiremutha et Gyrumm*. Beda fue, ante todo y sobre todo, un monje que consagró su vida a la oración, a “aprender, enseñar o escribir” (p. 3), esencialmente obras de tipología didascálica (cuando llegó al final de sus días estaba traduciendo a la lengua anglosajona el Evangelio de san Juan y trabajando en una antología del *Liber Rotarum* de san Isidoro de Sevilla), poéticas (a Beda se le atribuye el primer poema escrito en lengua anglosajona) y sobre todo obras de temática teológica y exegética. Su aportación en este campo es inmensa, pues comentó un tercio de los libros del Antiguo Testamento y aproximadamente la mitad de los del Nuevo Testamento, además de dos volúmenes de *Homilías sobre los evangelios*, que son los que acaban de ver la luz de la mano de la Biblioteca de Patrística de la editorial Ciudad Nueva.

Agustín López Kindler ha presentado una pulcra traducción de las homilías de Beda, profusamente anotada con las referencias bíblicas y de la Patrística, a la vez que ha realizado una completa introducción al personaje, su vida y su exten-